

Kohtu-Seadus

Kogguksonna kohtudele Tallinna-maal

kohtu-siikmete, kohtu-wõimusse

ja kohtu-asjade toimetamisse ülle.

Se kohtu-seadus on Baltia-merre kubbermangude kindral-kubberneri herra kindral-adjutanti Albedinski läbbi, 18^{mal} Oktobril 1866 finnitatud.

Kohtu-Seadus

koggu-konna kohtudele Tallinna-maal kohtu liikmete, kohtu wõimusse ja kohtu asjade toimetamisse ülle.

I.

Koggu-konna kohtu liikmetest.

§ 1.

Igga mõisa, igga kiriku-mõisa ja igga ma-krundi järrele, kus makoggu-konda on, asutatakse koggu-konna kohhut. Ommeti sünnib mitmele nabri koggu-kondadele, ilma et neid ühte seatakse, üht ainust koggu-konna kohhut seada ehk kus nisuggust enne on, nüüdki üles-piddada, kui koggu-konnad isse ses nõuus on ja üllewataja kohhus (makoggu-konna seadus § 32) sedda finnitab, ni kui makoggu-konna seadusse § 2 lissa 2 juhatab.

§ 2.

Koggu-konna kohtu pärris liikmed on allati üks kohtu peawannem (kes kohtulaulal üllemat paika peab) ja kõige wähhemast kaks kõrwas-meest. Koggu-kond wallib, ni kui makoggu-konna seadusse § 28 käsib, kohtu peawanne-ma pärris-ma piddajate ehk rentnikude ligist, agga kõrwas-mehhi kõigest koggu-konnast ülle-pea. Kui koggu-konna wollimeeste-koggu sedda nõuab, siis wõiwad üllewataja kohtu finnitamist möda neis koggu-kondades, kus 500 kuni 750 meesterahwast liikmest on, ka 3 kõrwas-meest, ehk kus 750 kuni 1000 meesterahwast on, ka nelli kõrwas-meest wallitud sada ja weel ennam, kui 250 hingete peale itka jälle üks kõrwas-meest jure arwatakse.

§ 3.

Koggu-konna kohtu liikmed sawad sedda-möda wallitud, finnitatud ja lahtilastud, kuida makoggu-konna seadusse § 27 juhatab.

§ 4.

Kui täie koggu polest, ni kui se igga aasta seatud wiisil kokkutulles ehk ka aasta wahhe-ajal tarwitust möda kokkufutsutakse (wata koggu-konna seadus § 8), koggu-konna kohtu liikmed on wallitud ja kui nemmad sanud finnitatud, siis wannuwad need nende hulgast, kes ewangeliumi-lutterusse usku on, omma ammeti wannet täie kihhelkonna kohtu ees ühhel päwal, mis kihhelkonna kohhus seks määrab. Agga neid, kes nende hulgast krega-wenne usku peaksid ollema, pannaakse nende omma usku preestrist kirrifus wanduma, kus siis üks kihhelkonna kohtu lige jures on.

§ 5.

Igga koggu-konna kohtule sawad kaks järgimeest (abbi-kohtumeest) wallitud, kes nagu noremad kõrwas-mehhed siis ettetullewad, kui pärris kohtu liikmed, kas haigusse ehk mu teise, mitte tühja asja pärrast omma ammetit ei wõi ülespiddada. Sargimehhed sawad nõndasammuti wallitud, finnitatud, wanduma pandud ja lahti lastud, nagu kohtu pärris kõrwas-mehhed.

§ 6.

Kui koggukonna kohtu peawannem ei olle liggi, ehk kui temma isse on kohtu kulumisse al, ehk kui tedda tüttiks ajaks on keltatud ammetit tallitamast, — siis peab ni kaua, kuni se kohtu-assi on lõppetatud, kõige wannem kõrwasmees peawannema assemel ollema ja wannem järgimees jääb ni kauaks kõrwas-mehheks. Kui peawannema kohtu-assi ei sa temma ammeti-ajal mitte lõppetatud, siis on sesamma enne nimmetatud luggu ni kaua, kuni ute kohtu liikmete walliminne jälle kätte tulleb.

§ 7.

Kui kegi koggukonna kohtu lige omma ammeti-ajal sureb ehk muidu omma ammeti tallitust üsna peab mahhajatma, siis peab uut kohtu liget wallitama üllewataja kohtu loaga (makogguk. seadus § 8).

§ 8.

Koggukonna wollimeeste-koggu peab koggukonna kohtu liikmetele palka nimmetama ja selle palga surust marama. Siin tulleb agga tähhele panna, et koggukonna kohtu peawannema palk ei tohhi mitte wähhem olla, kui $\frac{1}{2}$ karnitsat rukkid iggaühhe meesterahwa pealt, kes koggukonna lige on ja temma kohtu-wallitusse al seisab, agga kohtu kõrwasmehe palk mitte wähhem, kui $\frac{1}{4}$ karnitsat rukkid selle-samma arru järrel. Sargimees saab tenistus-aja järrel siis ükspäinis pärris kõrwasmehe palga, kui ta peale laks nädalat järgistitu kõrwasmehe assemel ammetis olnud.

§ 9.

Koggukonna kuhhus peab omma seatud kohtupäwa igga nädalas üks kord ühhel päwal, mis selle tarwis määratakse ja peale sedda peab ka muidu kohtupäwa, kui sedda tarwis on.

Eisfa. Mis päwa peal koggukonna kuhhus omma seatud kohtupäwa peab, sedda peab kõster pärrast Summala tenistusse lõppetust teada andma.

III.

Koggukonna kohtu wõimusest ja kelle peale se allutab.

§ 10.

Keit koggukonna liikmed, kui nemmad mitte jubba omma seisusse polest isseärraliste koh-

tude wallitusse al ei olle, seisawad koggukonna kohtu al ja selle kohtu holeks on kõik tsiwil-kohtu-selletussed nisugguste asjade pärrast, mis mitte peale 20 rubla wäärt ei olle (wata § 12 ja § 13). Kindlad lõppe-otsussed on need koggukonna kohtu otsussed, mis tehakse nende asjade pärrast, mis mitte ennam ei maksu kui 5 rubla. Agga kui waieldakse nisugguste asjade pärrast, mis ennam maksawad kui 5 rubla, siis on lubba, weel emale kihhelkonna kohtu ette kaewata.

Eisfa 1. Wõra-ma mehhed seisawad ka koggukonna kohtu al seddamõda kui tal-lupoja tööd ja ammetid peawad ehk ülleüldse ka siis, kui nemmad agga koggukonna kohtu wallitusse frundis ellamas on, ilma et neil täis wigus olleks, ennast suremate kohtude alla arwata.

Eisfa 2. On kellelgi kõige koggukonna wastu, mis siis seadusse ees ühtekokku kui üht meest arwatakse, kaebamist ehk süüd tõsta, siis on kihhelkonna kuhhus esimenne järg, kelle ette nisuggust asja peab wima.

§ 11.

Kui need, kes ei olle mõisniku seltsist ehk kes ei olle seisusse polest pearahhast lahti, omma jädawat ellupaika koggukonna kohtu wallitusse-frundis peawad, ilma et nemmad koggukonna liikmed olleksid, siis on koggukonna kuhhus neile esimenne seatud järg, kelle ette nemmad kõik tsiwil-waidlemisse-asjad peawad wima, mis neil issekestis on ehk mis nende wastu tõstetakse.

§ 12.

Agga kui mõisniku suggu rahwas, literatid (sures kolis õppetatud mehhed) ja innimesed, kes pearahhata seisusfest on, maal ellawad, ilma et nemmad koggukonna liikmed olleksid, siis saab neile allati weel nagu ennegi kreis-kohtu poolt otjust tehtud nisugguste kaebamiste pärrast, mis koggukonna tallurahwas nende wastu peaks tõstma.

§ 13.

Kui mingisuggused tsiwil-waidlemisse-asjad tõusewad nende wahhel, kes ei olle tallurahwas, agga makoggukonna külles laiemalt ka seisawad ja seal ellawad, ja nende wahhel, kes on mõisnikude, literatide ja pearahhata

seisussest, siis need waidlemis-ase-adjad lange-
wad selle kohtu alla, kelle wallitusse al se
seisab, kelle peale kaewatakse. Ommeti on
siiski lubba, et se kelle peale kaewatakse, om-
ma suremast kohtust luggu piddamata, ühhe
teatud kohtu-ase-ja jures koggukonna kohtu ot-
sust wõib nouda ja wastuwõtta.

§ 14.

Koggukonna kohtu wõimusest on emal ja
jāwad allati weel kihelkonna kohtu hõleks
need tsiwil-waidlemis-ase-adjad, kus sest luggu
on, kelle omma middagi on, ehk kus muud
õigusjed liikumata warra polest ette tullewad,
ja kus koggukonna tallurahwa pankrotid (kon-
kursid), järreljānuid warrandusjed ja waeste-
laste asjad tullewad sellitada.

§ 15.

Koggukonna kohtu mõista jāwad kõik wāh-
hemad sūid ehk üllekohtu teud, mis agga
koggukonna krundis on tehtud, kui need isse-
ennestest teiste mu kohtude wõimusse alla kar-
ristusjek ei lange, se on: kui süallusel tem-
ma seisusse polest ei olle isse kohtu-õigusjed
ehk kui need sūid ei olle surema kriminal-sūga
ühheskoos tehtud, mis kaela-kohtu hõleks on.
Misugguste wāhhemate sūde jures on koggu-
konna kohtul õigus, sedda wiisi kuida sefinnane
seadus kinnitab (§ 17) ja seddamōda, kuida
Gestima tallurahwa seadus politsei-sūde pär-
rast õppetab, need trahwid peale panna, mis
siin nimmetatakse:

- 1) 6 rubla hõb. trahwi maksimist;
- 2) 1 kuni 30 witsa-hopi ihhunuhklust;
- 3) wangis piddamist kuni 3 päwak.

Kõik otsusjed politsei-ase-adjas, kui need sest
koggukonna kohtust on tehtud, kelle wõimusse
alla langewad, on siis ka ühhed kindlad lõppe-
otsusjed.

Lis sa 1. Trahwi-otsusjed mis neile in-
nimestele on tehtud, kes mõisa-wannema
tenistusjes seisawad, peawad enne, kui
neid täidetakse, mõisa-politseile üllasantud
sama; agga selle läbbi nende täitmist ei
kelata.

Lis sa 2. Neile innimestele, kes Gestima
tallurahwa seadusjes 1269ma numbri al
nimmetatakse, nõndasammuti neile, kes
koggukonna kohtu liikmed on ja neile
makoggukonna liikmetele, kes kreiskoli ehk

muud selle arrulist kōli ehk weel suremat
kōli läbbikānuid, — neile kõigile ei tohhi
koggukonna kōhhus mitte ihhunuhklust
trahwiks mõista.

§ 16.

Kuida koggukonna kohtu ees asjad
toimetada.

§ 16.

Koggukonna kōhhus ei te ilma kutsumata
mitte tsiwil-ase-adjade sellitussega teggemist, waid
wõttab neid siis agga kätte, kui kaebaja sedda
nõuab. Politsei-ase-adjad sawad ettewõetud üksi
agga siis, kui se kaebab, kellele kahju tehti
ehk ka temma wannemad wõi wõõrmündrid,
kui mõisa-politse, kui koggukonna tallitaja ehk
abbimehjed kohtu otsust pärriwad, ehk kui
need, kes kurja tō nāggiad ollid, sedda üllēs-
annawad.

§ 17.

Kui koggukonna kohtu ette tuakse tsiwil-
kaebamisi, siis kōhhus kutsub iggapiddi hea
nõuga rahwast leppitada. Kui kōhhus ei wõi
leppitust korda sata, siis peab ta kaebaja pal-
wet ja kaebusse kandja wastust täieste üllēs-
pannema, peab sedda luggu, mispärast ka-
watakse, ja kuida se laiemalt sūndinud, lüh-
hidalt agga ka selgeste läbbikulama ja peab
asjale tōe põhja kinnitama. Selle tarwis peab
kōhhus mõllemalt poolt kohtu-kāijate ennestest
ja tunnistusmeeste rākimist kuulma, ka kõik
muud tunnistust weel õige sūddame ja hõlega
läbbikulama ja siis, kui ta kõik asjad, mis
ühhe ehk teise pole kaluwad, omma mõistust
ja sūddame tunnistust mōda läbbiarwanud,
kohtu otsust teggema.

§ 18.

Et kohtu otsusjed mitte tagga järrel ei saaks
tühjaks minnema, tullewad need asjad, mis
nagu kõige tarwilikumad siin nimmetatakse,
kohtu mõistmisse jures hõlega tāhhele panna:

- 1) et kaebaja omma kaebdust ja kaebdusse
põhja selle kohtu ette üllēsannab, kelle
pārriis kord ja õigus se on, temma kaeb-
dust wastuwõtta, läbbikulata ja otsust
peale tehha;
- 2) et kaebdusse kandja (se, kelle peale sūid
tōstetatakse) selle kaebdusse peale wastab;
- 3) et kaebaja omma kaebdust tōeks teeb;

- 4) et kulatakse, mis laebdusse kandja wastab laebaja töeksteggemisse ja tunnistuste peale; ja wimalis
- 5) et asjale selle kohtu polest otsust tehakse, kellel seks õigus on.

§ 19.

Kui koggukonna kohhus otsust teeb, peawad kõige wähhemast kolm kohtu liget otsusse tegijad olla. Otsust tehakse seddamõda, kuidas suurem osa kohtu liikmid omma sõnna ütlev. Kui selle jures kohtu liikmed lõwad kahte nõuusse ja kummagi pole jääb nifamma palju liikmid, siis se nõu jääb kohtu otsuseks, kelle poolt kohtu peawannem seisab.

§ 20.

Koggukonna kohhus peab otsusse kulutamisse jures ka kohtukäijatele need § 21—22 üllespandud wiisid teada andma, mis neil tuleb tähele panna, kes ehk tahhaksid suuremat kohhut nõuda, ja peab neile mele tuletama, mis kahju sünnib, kui selle jures seatud wiis järrel ei tehta. Selle tarwis annab kohhus nende kätte juhatus-kirja selle üle, mis wiis suuremat kohhut nõutakse. Gestima tallurahwasajade kommission (seadusse kohhus) peab sedda juhatus-kirja walmistama ja trütki andma ja siis ni palju neid lehti, kui tarwis on, kihhelkonna kohtu läbbi koggukonna kohtude kätte saatma.

§ 21.

Kui se asst, mispärast kohhut käitakse ennam maksab kui 5 rubla ja kui siis kegi kohtukäija arwab, et koggukonna kohtu tsiwil-otsus temmale õigust ei te, siis annab se inimenne kahheksa päwaga pärrast kohtu otsusse kulutamist koggukonna kohtule sedda teada, et ta sellega rahhul ei olla ja ta saab kohhe sealt ühhe kohtu-kirja, kus se pääw, millal otsust mõisteti, ja asja otsus isse üllespandud on. Gesti päwast arwates, millal se suurema kohtu nõudmisse kirri wäljaanti, on nüüd sel inimesel jälle kahheksa päwa aega, ja selle ajaga wiib ta sedda asja kihhelkonna kohtu ette, kus kohtu kirjutaja sedda üllespanneb, olgu küll et sel päwal seal arwaliku ja seatud kohtupäwa ei peta. Koggukonna kohhus peab selfammal päwal, kui kegi teada annab, et ta tahhab suuremat kohhut nõuda, temmale ta palwe peale enne nimmetatud kirja wäljaandma.

§ 22.

Kui kohtukäija, kes rahhul ei olla, ei te täieste seddawissi, kuidas enne juhhatati, waid teeb ühhes ainsasti asjas teistwissi, siis kaub temma käest õigus ärra, suuremat kohhut ses asjas nõuda ja koggukonna kohtu otsusele jääb õigusse wõimus.

§ 23.

Koggukonna kohhus teeb omma tsiwil-otsuse, kellel õigusse wõimus, tõeks kui teine kohtukäija (ehk kohtukäija selts) sedda nõuab. Nõndasammuti teeb ta tõeks omma otsused, mis politsei-asjade pärrast mõistatud, ilma et seks weel isse kasku odata tarwis olla.

§ 24.

Kui mõnnel isseärralikul korral suurema kohtu kasku läbbi mitte just teist seadust ei tehta, siis on koggukonna kohtul maksude ajamisse polest se seadus: Kui koggukonna kohhus isse ühhe otsusse teinud, kellel õigusse wõimus, ehk kui koggukonna kohtule teisest kohtust kask wõi nõudminne todud, maksud ajada, siis koggukonna kohhus määrab wõlglastele seddamõda, kuidas luggu näitab ehk kui suur maksetaw rahha-summa on, pikemat ehk lühemat maksmisse aega (mõnnest päwast kuni mõnnest nädalast sadik). Nisuggust aega sünnib ka, kui wõlglastel täieliko wabbandamist on, weel üks kord määrata, agga siis ähwardatakse ka kohtu sundimisega. Lähhab se teine wiimisse aeg ka asjata mõda, siis panneb kohhus wõlglaste warrast ni palju kinni, kui temma wõlg wäljateeb, ja müüb kinnipandud warrandust (agga mitte likumata warra), arwaliku oftsioni peal, mis tarwis ta enne päwa nimmetanud ja seatud wiisil enne kulutanud. Seddamõda, kuidas müdawad asjad wähhemad ehk suuremad on ja arwata tulles, et ostjaid pisut ehk palju peaks kokku tulles, seddamõda kulutatakse oftsioni päwa kas teadaandmisse läbbi ühhe ehk mõnne liggema kirriku jures, ehk sirkulari-kirja läbbi omma ehk ka weel nabri kohtu-krundis (mispärast siis sealt hakenrihtri herradele peab kirjutama), ehk kulutus toimetatakse Gestima kubbermangu seitungi ja ma-walla kulutaja läbbi, ehk wiimaks peale sedda weel nabri kubbermangude seitungite läbbi.

§ 25.

Kui ofssioni petakse, siis peab koggukonna kohtu peawannem ehk kui temmal võimalik ei olle, üks kohtu lige sel päwal, mis kohtu polest seks määrati ja kulutati ja sel paigal, mis ofssioni kohhaks nimmetati, kõik müdawad asjad üks hawal wäljahüüdma ja kui ostjad hinda ja wõiduhinda nimmetanud, siis selle ommaks kinnitama, kes kõige suremat hinda pakkus. Agga selle ülle peab ta ka kindlat protokoll (rotulus-kirja) walmistama ja siis müdud asjad selle kätte andma, kes neid ostis ja temma käest sedda hinda, mis ta teiste pakutud hinnad ärrawõitis, wastu wõtma.

§ 26.

Ofssioni jures polle koggukonna kohtu liikmetel mitte õigus, müdawate asjade eest mu rahwaga ka hinda pakkuda egga neid kõrgema hinnaga ennestele osta. Koggukonna kohtul polle ka mitte õigus, ommale ofssioni eest tasu-maksusid arwata, waid se lubha on agga kohtul, sedda, mis ta kulutuste ja ofssioni piddamisega ehk ärrakullutas, ofssioni rahhast mahha arwata.

On ofssion teise mu kohtu kässe ehk nõudmise peale petud, siis peab koggukonna kohhus ofssioni protokoll (rotulus-kirja) ja ofssionist sadud rahha-summa selle teise kohtu kätte saatma.

§ 27.

Tulles kohtul temma omma otsust, ehk teise kohtu käsku ehk nõudmist tõeks tehha ja sena jure ei lähha maksusid tarwis waid muid kohtu-täitmisest, siis peab koggukonna kohhus süallust sedda täitma pannema. Selle tarwis täib kohhus süalluse peale, seddamõda kuida luggu näitab, kas fundimistega, ehk panneb süalluse peale kohtuwõimust mõda trahwimaksu; ehk kohhus heidab tedda — enne jo sellega ahwardades, — wangi wõi annab temmal ihhunustlust, kui ta sõnna kuulmata on ja wastu panneb; ehk kohhus lassib süalluse kulluga tehha ja täita, mis temmale mõisteti täia, ja ajab temma käest siis selle eest tasumist.

§ 28.

Koggukonna kohtul polle mitte sedda meelwalda, otsekohhe ja omma peast teiste kogu-

konna kohtude käest nõuda, et nemmad temma otsused, kellel õigusse wõimus sanud, peawad täitma ehk tõeks teggema. Kui sedda wahhest tarwis on, siis peab koggukonna kohhus omma kühhelkonna kohtule, kelle al seisab, kirja sisseandma, et se omma poolt tarwiliku käsku annab.

§ 29.

Kui suremad kohtud on nõutud ja nad on otsust teinud ehk kui üllema kohtu polest otsused on läbbikatsutud, ja neile on õigusse wõimus sanud, siis peab koggukonna kohhus nifuggused otsused tõeks teggema, ommeti agga siis, kui suremad kohtud sedda kirja läbbi käsfiwad.

§ 30.

Agga koggukonna kohtus peab, kui kohhut petakse, kohtu-pegel kulliga laua peale pandama.

§ 31.

Kohtu asjad sawad koggukonna kohtu ees su-sõnnaga ja rahwa omma kehe toimetatud. Reid pannakse, ni lühhidalt kui võimalik, ühte protokoll ramatusse ülles, mis selle tarwis petakse ja kelle lehhe külled märk-kirjaga on arramärgitud; seal tulles kirja panna, mittu kohtu liget ollid asja toimetamas, tulles nimmetada, kes olli kaebaja ja kes kaebdusse kandja, kelle peale kaewati; tulles üllespanna sedda asja, mispärrast kohtus käiatse, ka tunnistusfed, mis ette todi, ja mis tunnistuste wastu rägiti; ja wimaks tulles kirja panna, mis otsust kohhus asjale teggi.

§ 32.

Peale sedda peab koggukonna kohhus weel isse nõör-ramatu piddama, kelle lehhe külled märk-kirjaga on arramärgitud ja mis kühhelkonna kohtu polest pitseriga kinnitatakse ja igga aasta läbbi wadatakse. Selle ramatu sisse kirjutatakse kõik ostmise-, rendi-, tenistus- ja mu asja pärrast tehtud kaubad ja leppimise kinnitused, mis rahwas süsõnnaga annab kohtu kirja panna; kus agga tulles tähhele panna, et need ei olle mitte kaubad, mis tehakse ommandusse-õigusse ehk mu asjaliku õigusse egga ka likumata warra rentimise pärrast; pealegi ei tohhi neis kaupades mingi-suggust kinnitamist olla, mis seadusse wastu on. Selle nõör-ramatu sees sünnib neile, kes kaupa tewad, teist kirja wälja kirjutada

ja, kui se kohtu polest alla kirjutatud ja õigeks tunnistatud, nende kätte anda. Mis selle rammatu sees kirjas seisab, on seessammas õigussõimuses, nagu kinnitamisest ja sisestirjutamisest (introsatsioonid) suuremate tallurahwa kohtude ja rigi justits-kohtude jures.

§ 33.

Kogukonna kohtu liikmed, kui nemmad selle ammeti peale sanud wallitud, peawad seddasinnast kohtu-seadust, mis kogukonna kohtudele Tallinna-maal kohtu liikmete, kohtu-woi-

musse ja kohtu-asjade toimetamisse üle on tehtud, kätte sama.

§ 34.

Kogukonna kohhut wadatakse kõige wähemast üks kord aastas kihhelkonna kohtu poolt läbbi. Selle jures peab kihhelkonna kohhus issearranis tähele panna, kas kohtu rama-tud on õiges seaduses ja kuidas illeüldse kohtu-asjad toimetatakse, ja peab järrel watama, et kõik asjad mis kohtu alla anti, ei sa kogukonna kohtu poolt wiwitatud.

Seddasinnast „Kohtu-seadust maakogukonna kohtudele Tallinna-maal kohtu-liikmete, kohtu-woimuse ja kohtu-asjade toimetamise üle“ ollen minna seddamõda, kuidas 19. Kõundla-lu päwal 1866 wäljaantud Baltia-merre kubbermangude maakogukonna seadus § 25 lissas ütleb, tahtnud selle läbbi üliid kinnitada ja woimusesse ja wäesse tõsta.

Peterburgi linnas 18. Oktobril 1866.

Kindral-kubberneer, kindral-adjutant **Albedinski.**

Juhhataja.

- 1) Maakogukonna Seadus Baltia-merre kubbermangudele Nla., Tallinna- ja Kura-male, wäljaantud 19^{mal} Kõundla-lu p. 1866 a.
- 2) Juhhatus, kuidas sedda seadust tulles asjutada.
- 3) Käsud nende asjade pärast, mis Baltia-merre kubbermangude maakogukondades rahwa heaks ja kasuks seatud, wäljaantud 11^{mal} Jani-lu p. 1866 a.
- 4) Seadused selle üle, mis Tallinna kubbermangu moisa herrad peawad tassima nende tallu-kohta

rentnikudele, kes annawad kohhad taggasi, kas selle pärast, et saab suurem rendi hind pärritud, ehk selle pärast, et kohhad on ärramüüd, ja samad rentniku käest ärramüetud.

- 5) Mis tulles küllaks arwada (Tallinna kubbermangu seeringi 1866 a. 75ma numbr. ma-fele ümberpandud).
- 6) Käsud kronu-makside ajamise pärast.
- 7) Kohtu-Seadus kogukonna kohtudele Tallinna-maal kohtu-liikmete, kohtu-woimuse ja kohtu-asjade toimetamise üle.

Päris kirja peal Keisri Herra on Oma käega
kirjutanud: „Tulles täiendada.“
Peterburi linnas, 18. Kümbla-kuu päawal 1866 aastal.

See otsus,

mis on selle ülle tehtud, mis Tallinna kubermangu mõisa herrad peawad tasuma nende talu-kohade rentnikudele, kes annawad kohad tagasi, kas selle pärast et saab suurem rendi hind päritud, ehk selle pärast, et kohad on äramüüdnud, ja saawad rentniku käest ärawõetud.

1) Kui talu-koha rendi kontrakt äralõpeb, ja mõisa herra soowib uut kontrakti suurema rendi maksuga teha, siis wana rentnikul on õigus, koha oma käes linnipidada, kui ta aga wõtab oma peale need suuremad rendi maksud, mis mõisa poolest saawad päritud. Siis mõisa herra ei wõi mite selle koha muu inimesele äraanda, kes ehk kaa pakub selle päritud suurema renti hinna. Mõisa herra, kes soowib uut kontrakti teha, peab seda rentnikule teada andma, aga mite iljamine, kui Jaagubi päawal enne kontrakti lõpemist, ja siis kaa ligemalt äraseletama, kuida ta nõuab selle uut kontrakti teha. Seda otsust mõisa herra peab andma ehk wallakohtus, ehk kirja läbi, ja rentnik peab siis selle üle, et ta selle kirja on kätte saanud, üks täht wäljapanema. Siis antakse rentnikul sest teadaandmise päawast arwates 3 nädalat aega, walla-kohtusse ülesandma, kas ta soowib koha ue kontraktiga pidada, wõi käest ärraanda. Kui ta annab üles, et soowib koha ue kontraktiga pidada, siis ta peab warsti päritud ue kontrakti raha kuen-dema osa usutuseks wäljamaksma. Kui rentnik selle tähendud ajal midagi ei lausu, ehk kui ta ei maksa selle usutuse raha wälja, ehk kui ta annab üles, et selle ue kontraktiga ei soowi enam koha pidada, siis ta ei wõi selle koha mite oma kätte pärida, ja mõisal on siis õigus, pärast kontrakti lõpemist koha ta käest ärawõta. Aga siis mõis peab wana rentnikule, kes koha pealt äraläheb tasuda — seda arwamata, mis selle ette tuleb maksta, kui rentnik koha oma fuluga on mõnufamaks tei-

nud, ja mis edespidi 5ma numbri al ligemalt on seletud — üks iseäranis tasutamine selle waewa ja kulu ete, mis ka wana rentnik koha hinna on tõstnud, ja mis üle edespidi 2., 3. ja 4 numbri al ligemat otsust saab antud.

2) Kui lõpetaw kontrakt oli vähem kui 24 aasta peal tehtud, siis rendi andja peab wana rentnikule, kes selle pärast koha pealt äralahkub, et päriti rohkemat rendi maksu, kolme wõrrast wana ja ue aastase rendi maksu wahet wäljamaksma. Aga kui lõpetaw kontrakt oli 24 aasta ehk kauema aja peal tehtud, siis wana rentnik, kes selle pärast ära läheb, et päriti rohkemat rendi maksu, saab selle wana ja ue rendi hinna kahe wõrrast wahet wäljamaksstud.

Siin tuleb tähele panna, et need selle numbri al tähendud seadused saawad niisamoti kaa ülespeetud, kui renti maksud olid diendada, kas wiljaga, ehk muist wiljaga ja muist teuga, ehk kaa muist wiljaga, muist teuga ja muist rahhaga. Siis ue ja wana rendi hinna wahel saab selle järel wäljaarwatud, kuida nuuma põhja raamatus tegu ehk wili rahaks arwatud saab. Kui aga rentnik tegi kontrakti mööda ni palju tegu, et selle ten hind oli rohkem kui pool kõige rendi maksust, siis temal saab see tasutamine nõnda makstud, kuida siin edespidi 3ma numbri al seletud on.

3) Kui teu-rendi asemele saab raha-rent seatud, ja rendi-andja ei ole mite rentnikuga

raha-rendi hinna legemisega korda saanud, siis rendi andja peab rentnikule, nõnda kui 1^{mise} numbri al seatud, Jaagubi päawal teada andma, mis rendi hinda tema koha ette pärib. Siis rentnik peab 3 nädala ajal ülesandma, kas ta tahab selle päritud hinnaga koha pidada, ehk kui suurt maksu ta pakub koha ette. Kui siis rendi andja selle pakutud rendi hinnaga rahul on, ehk kui rentnik soovib koha päritud hinnaga pidada, siis koht jääb rentnikule kätte ja rendi kontrakt saab selle hinna mööda tehtud. Aga kui rendi andja ei soovi koha selle hinnaga, mis rentnik pakub, temale jätta, siis ta võib küll koha Jüri päawal tagasi võtta, aga peab wana rentnikule nii palju raha wäljamaksma, kui palju rentnik on koha ette renti pakunud; ja peale seda rendi andjal võib veel seda tasutamist maksma saada, mis wana rentnik, kes koha on mõnustamaks teinud, oma waewa ja kulu ette võib pärida, nõnda kui edespäi 5ma numbri al araseletud on.

4) Kui rendi andja tahab talu-rendi kohad ümbermõetma, siis temal tuleb tähele panna, et nii kane kui kontrahtid jooksewad, rentnikule käest peab selle juure luba küsitud saada, kui juhtub et mõne koha küllest tuleb muist ärrajagada. Aga kui kontrakt on lõpenud, siis see rentnik, kelle koha küllest üks weeraud ehk rohkem ärrajäntud on, võib koha tagasi andma ja rendi andja käest tasutamiseks nii palju pärima, kui wiimase aasta rent wälja teggi. Kui rentnik tegi koha ette tegu ehk maksis wilja, siis selle tasutamise hind saab nõnda öiendud, kuida 2^{ie} numbri al seletud on.

Siin tuleb tähele panna, et rendi andja võib walla-lohtu poolest sest tasutamise maksust, mis rentnik selle ette pärib, et tema koha küllest on üks jägu ärrajäntud, lahsti mõistetud saada, kui ta teeb töeks: 1) et selle ärrajäntud jäu asemele on teisest kohast üks jägu mis ei ole mite sandim, juure antud, nõnda et se koht sest jäntamisest ei ole mite wähemaks ehk alwemaks läinud; ja 2) et ta on oma kuluga laekand seda mõetmist teha, ja need kohad, mis ühtekokku olid ühe küla orus, iseäralis kohadeks jagada, ja et pärast mõetmist nende moade peal on niisama palju pered jäänud, kui neid oli enne

mõetmist, ja weel et seda rendi hinda, mis ta pärib nende peredest, pärast mõetmist, ei ole mite rohkem kui see hind, mis need pered ühtekokku wiimase aastal enne mõetmist maksiwad. Aga kui küla on nõnda ärrajäntud, et mõni pere on selle läbi läntud ja mõni peremees kohast ilma jäänud, ehk kui selle rendi hind mis rendi andja pärast jäntamist pärib kohade ette ühtekokku arwatud on suurem, kui see rent mis need pered maksiwad wiimase aastal enne mõetmist, ja kui selle pärast mõni rentnik läheb koha pealt ära, siis need rentnikud wiiwad seda tasumist pärima, nõnda kui 4ma numbri al ligemalt seletud on. Mõis kannab kõik jäntamise kulud, kus juure arwatakse, maamõetja palk, ue hoone ehitamine ja mis weel muud juure tuleb. Kui palju pereist peab kõigewähemast ühe küla arus olema, selle üle anab seaduse kohus Kindral-kuberneeri herra juhatamise al otjust.

5) Neid tasumist arwamata mis mõisa poolest 2., 3. ja 4. numbri mööda hinna tõstmise ette tuleb öiendada, wana rentnik võib weel tasutamist pärida nende koha paranduste ette mis ta kontrakti mööda on teinud, nõnda kui 1856^{mal} aastal wäljaantud talu-rahwa seaduse raamatu 75^{ies} number öpetab. Kui kontraktis ei olund kinnitud, kui palju ja kuida wiist seda tasutamist tuleb öiendada, siis annab walla-kobus selle üle otjust, hinda tehes sedamööda, kui palju tööd ja kulu on nende paranduste juure läinud ja kui palju nende paranduste ette võib wana rentniku lahkusmise ajal maksta. Kes walla-lohtu otsusega rahul ei ole, võib seda asja kihelkonna-lohtu ette wia, kus temal saab kõige wiimane otsus mõistetud.

6) Talu koha rentnikul on kõige suurem õigus koha omale osta. Sedamööda peab mõisa herra kes nõuab talukoha äramäta kõigewähemast 9 kuni enne Jüri-päawa rentnikul teada andma, mis hinna ette ta tahab koha müia. Seda mõisa herra annab rentnikul teada kas ümsõnaga ehk walla-lohtus, ehk kirja läbi; selle kirja kätteisaamise üle rentnik annab üks täht. Siis mõisa herra annab walla-lohtusie ligemalt üles, mis hinna ette ja kuida wiist

tema soovib koha müia. Rentnikule antakse siis seft teadaandmise pääwast arwates 6 nädalat aega ülesandma, kas ta ehk soovib ise selle hinnaga koha omale osta. Kui tema pakub koha ette selle hinna, mis mõisa herra pärib, siis ta peab koha selle hinnaga ära ostma, ehk mõisa herra usutuse raha selle ette maksuma et ta ei jätta koha osimata. Kui aga rentnik annab üles, et selle hinnaga, mis mõisa herra pärib, ei taha koha osta, ehk kui ta ei maksa usutuse raha, ehk kui ta sel seatud ajal ei lausu sõnat, siis tema kantab õigust selle koha kauba läbi oma käes kinnipidada, ja mõisa herra võib siis koha selle ehk kaa suurema hinnaga muu inimesele äramüia. Kui aga selle mõisa herra poolest päritud hinnaga ükski koha osta ei taha, ja mõisa herra jätab hinnast muist maha, siis ta peab selle uue hinna pärast seda rentnikule näitamati, kui siin ülewast on tähendud, teada andma, aga mite iljamine kui 6 nädalat enne Süri-pääwa, ja rentnik võib siis weel selle ajaga ülesandma, kas soovib selle koha uue alama hinnaga osta.

7) Kui koht saab muu inimesel äramüidud, siis rentnik, kes kohast läheb ära, saab mõisa herra käest:

- 1) oma waewa ja kulu kellega ta koha ehk on mõnustamaks teinud, tasutud, nõnda kuida 5ma numbre al on seatud;
- 2) tasutamiseks selle ette, et koht tema käest saab ärawõetud, nii palju maksu, kui wiimase aasta rent wäljategi, ehk kui koht oli muist raha- ja muist teu-rendi peal, nii palju maksu, kui 4 rubla saa pealt selle hinnast kellega koht on äramüidud; ja
- 3) kui koht saab enne rendi-kontrahhti lõpemisest ärramüidud, siis rentnik saab tasutamiseks, sedda arwamata mis selle numbre 1. ja 2. jäus on seatud, kõige wähemast 5 rubla saa pealt selle koha

rendi hinnast, iga aasta kohta mis kontrahhti lõpemisest pündub, ehk kui koht oli muist raha- ja muist teu-rendi peal, kõige wähemast nii palju maksu kui 20 kopikat iga saa rubla pealt selle hinnast, kellega koht on äramüidud, iga aasta kohta, mis rendi-kontrahhti lõpemisest pündub. Aga kui rendi-kontrahhtis oli kinnitud üks tasutamine, mis rentnik peab saama siis kui koht enne kontrahhti lõpemisest ehk saab müidud, siis rentnik saab selle maksu, kui see peaks kaa suurem olema kui need siin tähendud maksud.

Siin tuleb tähele panna, et koht ei wõi enne Süri-pääwa wana rentniku käest ärawõetud saada, olgu ta üle kül niisugune kaup tehtud, kui siin numbre al on tähendud.

8) Kui rentnik läheb koha pealt ära, ilma et mõisa herra oleks suuremat rendi-hinda pärinud ehk tahtnud kontrahhti uut wiisi teha, waid oma enese tahtmist mööda, siis tema tasutamise pärimised saawad tühjaks arwatud. Ja kohtu-mõistmist mööda võib rentnik, kui ta koha ette ei lanna tarwilise hoole, ehk ei õienda kontrahhti täiendamist, rōnda, kuida 1miste numbre al tähendud, kohast lahti saama ja tasutamiseft ilma jääma.

9) Need tasumise seadmised ei puutu neid kontrahtid, mis ka talu-kohade pärispidajad omad kohad rendi peale annawad ehk äramüiwad.

Päris kirja al on oma nimi pannud:

Ra-, Gesti- ja Kuuramaa ülema seaduse kohtu pea-wanem Rodion Grünwald, ja kohtu-wanemad Wärsst Suworow, Aleksander Selenoi, Peter Walujew, krahw P. Schumalow, Baron Pahlen ja selle kohtu kirjade toimetaja Schilinski.

Tallinna kubbermangu seitungi 1866 a. 75ma numbrist ma:kele ümberpandud.

Nia, Tallinna- ja Kura-ma Kindral-Kub-
berneeri herra 23^{mal} Veikuse-kuu p. 1866 a.
1086ma numbre al wäljaantud käsu täienda-
miseks saab tallu-rahwa seaduse-kohtu poolest
kulutud,

et küllaks saab arwatud kui kõigewähe-
mast 3 perret üks teise kõrwa ehhitud, ja
nende perrede maad ühtekokku asutud on.
Sedda kulutamist tulles selle otsuse jure lis-
sada, mis on selle ülle tehtud, mis nende
rentnikudele peab tassutud sama, kes kohhade

pealt enne kontrahti lõppemist ärralähwad,
olgu selle pärrast, et kohad sawad müdud,
ehk selle pärrast, et rendi-andja sowib uut
kontrahti tehha, ja mis 18^{mal} Kündla-ku p.
1866 Keisri herra polest kinnitud, ja Senati-
kohtu ukasi möda 18^{mal} Paastu-ku p. 1866
wäljaantud ja 1866 a. 29ma kubbermangu
seitungi numbres saksa keele kulutud (watada
teine jäggu sest mis selle otsuse 4ma numbre
jure tuleb tähele panna).

Käsfud

kronu-maksude ajamise pärrast.

Et kronu-maksud wahhest täieste ei sa ärratassutud, tulles ennamiste sesti, et need, kelle käes politsei-tallitus seisab, mitte nõnda, kui kohhus on, neid käsfu-seadusfi ei täida, mis tül juhhatawad, kuida kronu-maksufi tulles korjata ja fissemakssta ja kuida wõlgu jänud maksufi ajada.

Paiemat juhhatamist sesti asjast annawad kronu-maksude reglemang Seadusfe-Swoddis Vmas ramatus, Gesti-ma tallurahwa seadus aastast 1856, makoggukonna seadus Baltia-merre kubbermangudele 19mal Küündla-ku päwal 1866 kõigeförgemalt kinnitatud ja Hakenrihtri-kohtu juhhatatus. Neist tulles isseärranis sedda tähhele panna, mis siin nimmetatakse.

Kronu-maksude reglemangi tül 29: Kronu-maksud sawad kreis-renterei kohtudesse laks korda aastas ja iggakord pool maks fisse-maksetud; esimesse pole aasta eest Januari-ku hakatussest kuni 1st Martfi-ku päwast sadil, teise pole aasta eest Oktobri-ku hakatussest kuni 1st Januari-ku päwast sadil. Peale sedda antakse maksjatele weel igga maksu-korral wiisteistkümmend päwa wibimisse aega 1st Martfi- ehk Januari-ku päwast kuni 16ma nende samma kude päwast sadil.

Sealsammas tül 520: Kõil kronu-maksud, mis seatud ajal (wata tül 29) ei olle fissemaksetud, arwatasse wõllaks.

Tallurahwa seadus tül 362: Koggudus (koggukond) wastab hoopkaupa selle eest, et kõil kronu-maksud, mis koggudusse (koggukonna) rahwa peale on arwatud, täieste ja õigel ajal sawad maksetud (tül 508 kuni 516).

Sealsammas tül 508: Sellepärrast et koggudus (koggukond) 362 tülfi järrel kõige kronu-maksude eest ühheskoos wastab, peawad kõil koggudusse-(koggukonna)-liikmed, kes makssta jõuawad, ühheskoos sedda tassuma,

mis wiimse rewisioni hingelirja ja ümberkirjutamisse järrel walla (koggukonna) pealt on arwatud.

Sealsammas tül 513: On legi teatud kui holetu maksja, siis koggudusse-(koggukonna)-politsei wõib tedda kelata, ilma lubba küsimata omma wilja ja lojufid mümast, ehk annab ommast wäest temma wiljast ja lojustest ustawate innimeste läbbi ni palju müa, kui ilma temma maja-piddamisse rikkumata müa sünnib; olgu siis, et temmal weel midagi on, omma maksude eest pandiks anda. Sesti rahhast, mis temma wilja ja lojuste eest fisse tulles, pannakse ni palju walla laeka (koggukonna lassa fisse), kui temmal maksufi makssta tulles, enne kui uut wilja saab, se on: ni palju, kui temmal pole aasta peale ette arwates makssta tulles. Ni pea, kui se rahha on laekasse pandud, saab se innimenne jälle lubba, omma kaupa müa.

Sealsammas tül 514: Tallitaja peab igga 15ma Nowembri- ja 1st Webruari-ku päwani pole aasta kronu-maksud kõllu ajama ni hästi igga koggukonna-liikme kui ka mõisaherra läest, kui sellel mõnne koggukonna-liikme eest makssta on, ja kõil korjatud rahha senni koggukonna lassa (laekas) hoidma, kui sedda kronule tulles fisse makssta. Enne 1st Januari- ja 1st Martfi-ku päwa peab tallitaja kõige koggukonna (walla) pole aasta kronu-maksu kreis-rentereisse fissemakssta.

Baltia-merre kubbermangude makoggukonna seadusse § 20: Tallitaja peale jääb temma ammeti-wõimust möda koggukonna asjus toimetada: m) et ta kronu-maksude ajamisse ja rekruti-wõtmisse jures kõil sedda toimetab, mis tännine seadust möda walla-politsei hõleks olli.

Sealsammas § 37: Mõisa-politsei kohhus ja õigus on se: e) temma peab järrel wa-

tama, et tallitaja ja abbimehhed kõik § 19 nimetatud politsei-asjad ja nõndasammuti kõik § 20, i. l. ja m. tähtede al nimetatud rigi-kassuse putuvad asjad seadusse järrel diete toimetawad; ja kui sealt näeb wigga ehk üllekohhut, siis mõisa-politsei peab sedda, kuidas assti tarwitab, kas kreis-politseile ehk üllewataja-kohtule (§ 32) ülesandma, et süalune saaks karistatud.

Kronu-maksude reglemang tük 672: Kui kellegi jures, kes mõisa-piddaja on, kronu-maksude wõllad ni kõrgeks tõusewad, et hinge peale 86 kopp. wõlgu on, siis antakse wibimata temma mõisa kohtu polest üllewatajate wallitsusse alla.

Lisfa. Et nõnda, kui siin kinnitati, üht mõisa kohtu polest üllewatajate wallitsusse alla antakse, se sünnib Baltia-merre kubbermangudes siis, kui mõisa-piddaja, kelle käes mõisa-politsei on, kronu-maksude ajamisse jures hoolt ei kannu.

Wimaks weel Hakenrihtri-kohtu juhatus käsib kronu-maksude wõllad nõndawisi ajada, et wõlgade tassumisses neende warrast, kes wõlgu jänud, ni palju risutakse, kui tarwis lähhab; ehk et neid selle läbbi sunnitakse, et peawad kronu-wägge ülespidama, kuni omma wõlgu arratastuwad.

Kronu-maksude reglemangi 549ma tükki järrel tulleb Baltia-merre kubbermangudes tallurahwast, kes kronu-maksude polest wõlgu jänud, siis kronu-wäe läbbi sundida, kui wõlg-lased maksude wastu pannewad ja kui muud politsei-sundimised ei mön. Agga kronu-wägge ei panda nisugastele sundijaks mitte muidu, kui kubberneri kassu peale.

Need siin üllemaal nimetatud kässud ja seadused annawad, kui neid õigel ajal ja õiget wiisi prugitakse, koguakonna tallitajale, mõisa-politseile ja Hakenrihtri herradele küllalt wõimust kätte, kronu-maksust, mis wõlgu jänud, wõlglaste käest tagga ajada.